№ 168. Київ. Середа, 23 іюля (5 серпня), р. 1908. Ціна окремого № 4 коп. № 168.

РАДА

газета політична, економична і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

Рік третій.

Адреса редакції і контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
Телефон редакції 1458.
Телефон друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Рокові передплатники можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє призвіще і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попереду тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

Літній театр Купецького Саду.

Товариство Українських Артистів під орудою П. К. САКСАГАНСЬКОГО.

Сьогодня, 22-го іюля,

в 16-й раз „СУЄТА“, комедія у 4 д. Карпенка-Карого.

Бере участь вся труппа.

АНОНС: У п'ятницю, 25-го, бенефіс артистки Л. П. Ліницької—„Лимерівна“.

Початок о 9-ій годині вечора. м—193—71

ГРАМОФОНИ

Товари од 15 карб. до 100 карб. Грамофонні пластинки. Грамофон-фонографи Пате і валки до них у великому виборі.

головне депо музичних струментів і нот

Г. І. ГИНДРЖИШЕКА у Київі, Хрещатик, 58.

Прейс-курант. безплатно. гд-7-74

Сільська кооперація.

Сільська кооперація в Бельгії.

Оддаючи повну справедливість великим заслугам бельгійського духовенства в справі розвитку сільської кооперації, ми одначе не повинні забувати й про ту ролю, яку відограв бельгійський уряд у цій самій справі. Бельгійське міністерство хліборобства, засноване р. 1884, вживало й вживає всіх заходів до того, щоб полекшити селянам організацію кооперативних товариств. Воно з першого дня свого істнування дбало про те, щоб селяне вживали кращих способів хліборобства, й взагалі, затрачувало багато сил і коштів, щоб підтримати кожну корисну вигадку приватних людей чи інституцій, придатну для хліборобства.

Але найбільше користи сільській кооперації бельгійський уряд приніс гарною постановкою шкільної справи, особливо—сільськогосподарської освіти. На цім полі зроблено стільки, скільки, здається, не зроблено ні в одній країні. Почати з того, що в двох містах—Жамблу та Левені—засновано вищі школи, з яких виходять учені агрономи й сільськогосподарські техніки з спеціальною освітою. Розсіявшись по цілій країні, вихованці цих шкіл розносять з собою й росповсюджують поміж людністю новіші сільськогосподарські знання, навчають кращих техничних прийомів.

Ще більше значіння для поширення сільськогосподарських знаннів мають середні й низчі сільські школи, завдання яких полягають у тому, щоб дати „солідну професійну освіту дітям фермерів та дрібних власників, навчити їх шанувать ремесло своїх батьків і таким побитом спричинятись до зросту народнього добробуту“. Особливо багато зробили в цім напрямі низчі школи, які дають початкові відомости про раціональне хазяйство й навчають найбільш потрібних способів раціонального хліборобства. Отсі школи й треба вважати першими й головнішими вчителями кооперативної організації бельгійського сільського господарства. Кілька прикладів, взятих з офіціяльного звідомлення бельгійського міністерства хліборобства за 1900 рік, найкраще потвердять висловлену думку.

Під впливом школи в містечку Тільт—оповідає звідомлення—народилося багато кооперативних товариств: 1) товариство колишніх учнів, на зборах якого обмірковуються питання хліборобства загального або місцевого характеру: 2) товариство спільних закупок, страхування, поліпшення породи худоби, позичкові товариства: 3) товариства раціонального садівництва, огородництва: 4) товариства для переробки сільськогосподарських продуктів (молочарські, винарські то-що).

Зразкові поля в містечку Лез—пишеться в другім місці звідомлення, заведені школою при допомозі уряду, широко познайомили людність з хімичним гноєм та добірним насінням. Економичне становище округи значно кращало по мірі того, як зростав культурний рівень хліборобів. Кооперативний рух раз-у-раз зростає все більше й більше... Школа в Авельгемі стала „найкращим справочним бюром для округи“... В Люксембурзькій провінції „віртонська школа одна з перших спричинилась до розвитку сільськогосподарських спілок: вона завела найстаріщу кооперативну молочарню; вона майже першою стала вивозити масло за кордон; своїм приходом вона утворила кооперативний рух, який помалу-малу розростався на всю округу; вона, нарешті, викликала в цій провінції справжню революцію в сільськогосподарській економії“...

Дуже корисну ролю в справі поширення сільськогосподарських знаннів відограють також жіночі школи, мета яких полягає в тому, щоб дати майбутнім господиням освіту, придатну для їхнього життя. Справа в цих школах поставлена так гарно, що часто-густо з них виходять управительки кооперативними маслобойнями.

Ще більше, ніж жіночі школи, причинились до розвитку кооперативного молочарства так звані „школи-летючки“, які, переїздючи з одного місця на друге, знайомлять молодих селянок з новими способами виробу масла. Заводяться такі школи коштами уряду, губернських і повітових земств. При трьохмісячній діяльности кожна така школа коштує коло 1.200 карбованців. Потрібні для таких шкіл прибори й прилади дає безплатно міністерство хліборобства. Школи містяться або в фермі, або в чиїсь хаті, де є кілька кімнат і льох.

Опріч правильно зорганізованих шкіл, з великим успіхом функціонують також курси для дорослих, де особлива увага звертається на способи поліпшення породи сільськогосподарської худоби, на раціональне її годування, на страхування її од падіжів, на кооперативне молочарство, на сільськогосподарський кредит і т. и.

Нарешті, треба згадати урядову пропаганду кооперативних ідей та грошову допомогу, не раз роблену урядом ріжним кооперативним товариствам. Не кажучи вже про популярні лекції, читані селянам урядовими агрономами, уряд видав і розповсюдив в тисячах примірників зразкові статути ріжних кооперативних сільськогосподарських товариств з вказівками, як заводити такі товариства й як порядкувати ними. Опріч того, уряд ніколи не жалував грошей на допомогу сільській кооперації.

Стільки зробив бельгійський уряд для розвитку сільської кооперації в Бельгії. Звичайно, не може бути сумніву, що опріч користи самих селян тут малася на оці й инша мета: боротьба з соціялізмом, міркування релігійні то-що. Але, повстаючи проти такої вузької партійности бельгійського уряду, неможна нічого мати проти способів, яких він вживає в боротьбі з немилими йому течіями. Ширення сільськогосподарської освіти й широка допомога сільській кооперації, з якою б метою уряд до них не звертався, однаково принесуть багато користи, що ми й бачимо на прикладі бельгійського селянства. Без кооперації бельгійське дрібне сільське господарство неминуче загинуло б, при допомозі ж кооперації воно стало на твердий ґрунт і обіцяє в недалекій будуччині навіки прогнати з бельгійського села темряву й голод.

М. Гехтер.

Заповіт М. А. Дмитрієва.

17-го іюля у вечері я вертався з Полтави, у тому ж самому поїзді їхала десь на північ сім'я небіжчика М. А. Дмитрієва. У Полтаві я не зважився зайти провідати нещасливу Ганну Тимофієвну, бо чув від близьких їй людей, що стан здоров'я її дуже небезпечний,—у неї одібрало руки й ноги, вона вже більш тижня не хоче приймати ніякої їжі й питва й ні на одну хвилину не заснула. Я бачив, як її принесли на перон, як уносили й положили в купе.

На одній з станцій мене несподівано позвали до неї—їй сказали діти, що я тут, і вона захотіла мене бачить. Стріча була сумна й зворушила болящу; згодом Г. Т. трохи нібі заспокоїлись і росказала мені де-які подробиці свого нещастя.

Після першої телеграми, каже вона, я вже сказала собі, що М. А. немає, і що він утопився; бо й щож справді инше могло трапитись молодому здоровому чоловікові? Всі инші телеграми я вже посилала, щоб упевнитися у першій своїй думці і зараз же умерти, умерти страшною смертію, але добрі люде мені не дали того зробити.

Отже неправду каже приказка, що „всі приятелі до чорного дня“. Ні, через них я, як бачите, й жива зосталась і знов розум собі вернула і навіть знов хочу жити, бо є для чого. О, справді є! Як би мені тільки вернулися руки й ноги мої. Я житиму, але через те тільки що М. А-ча я любила й поважала надзвичайно... любила та поважала і все те, що він любив і поважав, а ви ж знаєте, що любив він Україну найбільше й працював для неї найщиріше. Тепер я розміркувалась і ясно бачу, що та велика, дружня, висока любов, яка була у мене до М. А-ча і всіх його трудів, болів і заходів на користь рідного краю, справді ховає у собі гаряче бажання жити для його діла.

А його діло, казала далі Г. Т-на, велике й незвичайне, треба його вести далі, тепер через смерть М. А-ча я обидві половини своєї любови перенесла цілком уже на його... Ви знаєте, М. А-ч ніби знав, що йому не довго жити—він зоставив мені заповіт. О, як би ви прочитали його! Там він благає мене, на случай своєї смерти, виховувати наших дітей щирими дітьми рідної України, щоб вони принесли найбільше користи рідному краєві. Особливо турбується він про старшого сина. Він бажає, щоб вищу освіту син одержав у Львові у будучому українському університеті. І я виконаю волю небіжчика; я сама одвезу у той університет нашого сина, але тепер зараз мені дуже потрібна моральна запомога од моїх добрих знайомих, мені треба їх порад і впливів на хлопця. Учиться він першим, усе схоплює як найкраще й найлегче, але треба, щоб заповіт батька був виконаний без насильства, щоб він органично зрісся з тим заповітом,—оттут я прохаю щирої запомоги моїх близьких, кого любив і поважав М. А.

На щастя ми зовсім не бідні: у нас є де-що... Коли б тільки вернулось моє здоровья, я б виконала волю небіжчика. Треба, щоб син вийшов гідним свого батька, і по заповіту його потрудився для України, це тепер моє завдання і мета мого життя.

Ще от що: я одержала багато-багато всяких листів, телеграм,—все то слова спочуття й щирого жалю. Дуже дякую тих добрих людей, ця ознака поваги до мого чоловіка теж підтримує мій дух і підбадьорює до будучої праці.

Дуже шкодую, що мені не дозволено поховати М. А. рядом з могилою І. П. Котляревського; він же так любив це місце! Мені хотілося зробити тут свій куточок письменників українців, себ годилося,—так не дозволили.

Я дуже задоволена, що опікуноми семьї вибрано П. Мирного та Сіяльського. Подумайте, які люде! можна буде щось зробить.

Уповноважую й прохаю вас, надрукуйте у „Раді“, що на всі пропозиції, з якими приватно до мене обернулися чи „Просвіти“, чи товариства, чи які окремі особи—одні щоб заснувати школу імени М. А., другі, щоб заложити якийсь фонд або стіпендію його,—на всі ті пропозиції я згодитися не можу і от через віщо. Коли ми будемо робить окремі, а через те, розуміється, й дрібні заходи, то вони завжде будуть слабі і мало принесуть користи, а згодом і совсім можуть занидіти. Щоб уникнути такого, я прохаю усих, хто звертався з пропозіціями, ради пам'яти М. А., ради його гарячого бажання як найкраще, як найширше поставити своє найулюблене дитя—видавництво „*Український Учитель*“, всім скупчитися коло цього культурного огнища, добре порозумітися й виробити щось певне, стале, впливове тоді прилучити сюди всі зібрані і ті, що будуть зібрані, кошти, тоді і я сама дам туди кошти. Нехай потроху здійсняється для України те, про що марив небіжчик, для чого він так багато працював. Я, як і самі знаєте, була йому найщирійшою поміщницею, і тепер, зостаючись жити на світі, я хочу, щоб і моя самотня праця була тільки на користь рідної України. Я повинна принести їй все—і дітей своїх, і силу й працю свою і все инше, що можу. Напишіть про це моє бажання, уповноважую вас...

Поїзд підходив до Миргорода, треба було сходить. Я встав надзвичайно зворушений і разом здивований тим могутнім духом, який заховується у сій страшенно змарнілій, знесиленій, ледве навіть живій—без рук і без ніг людині. Ми попрощалися. Мені стало ясно, що тільки така велика любов до рідного краю, яку Ганна Тимофієвна, очевидно, завжде поділяла з своїм чоловіком, що тільки така любов підніме її з тяжкої недуги, верне їй попередні сили і вона зможе працювати для тії мети, яку вона бачила ще раніше у купі з коханою дружиною.

О. Сластіон.

З газет та журналів.

В одному з останніх чисел (170) галицького „Діла“ надруковано дуже цікаву статю під заголовком „Ганґрена“ з приводу „денаціоналізаторської та деморалізаторської роботи“ галицьких москвофілів серед українського селянства. „Найновіша фаза розвитку нашого москвофільства—пишеться в статі—виявила де-кільки таких замітних прояв і симптомів, що наша суспільність повинна завчасу довідатися про їх вагу і значіння та негайно роспочати енергічні презервативні заходи, щоб спинити дальший зріст патологічних прояв“.

Відомо, що обставини галицького життя склалися так, що москвофіли виступили на арену як спадкоємці колишніх святоюрських і пізніших „староруських“ політичних змагань та як спадкоємці сімпатій, котрими галицькі селяне наділили „твердих“ святоюрців, як гарячих противників і ворогів польського панування над українським народом. Ця сама непримирима протипольська „твердість“ старорусинів і була тою силою, котра під москвофільським стягом гуртувала галицьку інтелігенцію та селянство; специфічного „москвофільства“, себ-то денаціоналізаторських апетитів і планів серед старорусинів—окрім може 2—3 платних одиниць не було. Що староруська інтелігенція не стала зразу на народній, український ґрунт та що вона силкувалася писати якоюсь „вищою“ „інтелігентною“, але (не російською) галицько-українською мовою, то причиною цього була мала культурність тії інтелігенції, її одсталість від загально-европейських демократичних ідей та якийсь псевдо-аристократизм, котрим вона заразилася від польських сусідів.

Вільне від того аристократизму, навіяне европейськими ідеями українство стихійною силою притягнуло до себе найживійші елементи москвофільства, забрало у нього найінтелігентнішу частину його молодіжи та з'організувало під своїми стягами величезну більшість галицького селянства до оборони проти польського напору. В москвофільстві зосталася тільки інертніша частина інтелігенції та частина селянства в повітах, куди не дійшла праця українських партій. Так збереглося москвофільство в лемківських повітах; в одній части Зборівщини, Золочівщини, Камінеччини і Брідщини. Крім того в ріжних сторонах краю є певна кількість москвофільських сіл, відокремлених серед моря свідомого українського селянства.

І от серед цього і по теріторії й по кількости обмеженого москвофільства останніми часами відбулася еволюція, яка цілком змінила колишнє „староруське“ обличчя партії. Найпізнішу еволюцію газета малює так: „вихований в дусі наскрізь чорносотенно-московськім гурт елєвів бурси Ставропігійської і Народного дому, жмінька „юношей“ в „рубашках“ і одежі костромських та тульських парубчаків, надиханих ненавистю не тільки до політичного українства, а й до етнічних окремішностей, терором підчинила собі остатки „староруської“ інтелігенції та з завзяттям дикої звірини, котрій загрожує погибіль, кинулася на москвофільські села.

І в тих селах з'явилася неймовірна деморалізація. Понісся серед мужицтва тих сіл дух найтемнішого чорносотенства з усіма його внутрішніми й зверхніми прикметами. Українському селянству прищіплюється погорда до своєї рідної мови, одежі, звичаїв, пропагандірується фанатична ненависть до української інтелігенції, національних товариств просвітних і економічних, проповідується бойкот навіть приватних осіб з національного табору (адвокатів, лікарів, священиків).

Одначе на цьому етнічному самозатроюванню деморалізація не скінчилась. Під впливом відомих обставин москвофіли пішли у згоду з поляками проти українського національного руху і праця їх незабаром довела до того, що колишні „тверді“ селяне забули свій антаґонізм проти поляків, а свою ненависть звернули проти української інтелігенції та українського селянства. Дійшло до того, що деякі українські селяне, затроєні москвофільством, голосували підчас виборів за польського, навіть шляхетського кандидата проти кандидата з українського табору.

Ґанґрена народнього ренеґатства вдирається і навіть вже вдерлася подекуди на села. Ми бачимо вже яких 5—6 нанятих за гроші москвофільських аґітаторів, українських мужиків, котрі соромляться української мови і звичаїв, позапускали довгі бороди, одяглися в московську одежу і силкуються говорити по московському“.

Щоб показати, які оргії справляє москвофільство на селі, „Діло“ описує за „Галичанином“ прийом московських гостей в українському селі Заболотівцях, жидачівського повіту.

Після польсько-російських бенкетів у Львові Бобринський з своєю компанією поїхали на село. В Жидачеві привітали гостей 30 парубків з стрічками „о русскихъ краскахъ“; звідси „гості“ поїхали до Заболотовець, де їх селяне привітали хлібом-сіллю. Одна селянка сказала до гостей промову „на русскомъ литературномъ языкѣ съ малорусскимъ произношеніемъ“. На подвірю у священика зібралася сила народа, котра „распѣвала хорошо русскія пѣсни“. Після снідання гості пішли до читальні, прикрашеної зеленю, стягами та московськими салдатськими написами: „Добро пожаловать!“ і „Здравствуйте!“ Були потім декламації на „русскомъ литературномъ языкѣ“; та „подъемъ“ духа дійшов до „кульмінаційної“ точки, коли сказав промову редактор „Науки“. Відповідаючи на цю промову, Бобринський і Гіжицький „обратились къ нашему русскому крестьянству съ такими горячими, теплыми, сердечными, братскими словами, что буря рукоплесканій долшее время не прекращалась, а женщины падали на шею ораторовъ и, обнимая ихъ, покрывали ихъ обличе поцѣлуями“.

„Ми далекі від того,—каже далі газета,—щоб побільшувати значіння заболотовецьких оргій та значіння москвофільства взагалі. Заболотовецькі декламації, написи, обійми й поцілунки були замовлені і приготовлені москвофілами потайки і потемки, щоб народній гнів не перепинив тих сцен та не показав пройдисвітам дорогу во „свояси“; публічно уладити, отверто оповістити і улаштувати такі соромні оргії москвофіли не зважилися б. Взагалі москвофільство, котре тепер зриває останні нитки, що звязували його з народним ґрунтом, не виявляє небезпеки для нашого народа, коли дивитися з історичної перспективи, бо розвій і розцвіт самостійної української нації забезпечені силою народньої стихії. Одначе, коли дивитися з погляду найблизшої будущини, то політична та національна, і навіть племінно-етнічна деморалізація, якою затроюють „нові“ москвофіли частину нашого селянства, зможе принести шкоди нашому національному розвиткові, як що ми не звернемо потрібної уваги на такі патологічні симптоми.

Від „рубашок“ і поцілунків до витворення руської нації в Галичині далеко, і справдішнього „обрусіння“ нашого народа нічого боятись. Але почуття національної самоохрани наказує нам ще з більшою, ніж досі, інтенсивністю випірати москвофільську проказу з наших сіл органічною просвітною й економічною організацією, освідомлювати збаламучених москвофільством селян та щоденною дрібною організаційною роботою так стісняти москвофільство, щоб воно корчилось і зменшалося, аж поки раз на завше счезне з наших сіл. Инакше це нове москвофільство буде ще довго гангреною, яка затроюватиме наш організм і ослаблятиме його відпорну силу проти войовничої Польщі.

ПО РОСІЇ.

— **Подарунок Муромцеву.** Виборщики г. Петербурга в першу і другу Держ. Думи мають намір привітать голову першої Держ. Думи С. Муромцева в той день, коли він вийде з „Каменщиковъ“. Особлива депутація привітає його і піднесе йому срібного дзвоника, артистично зробленого, з написами з одного боку—„Першому голові першої Думи“, а з другого—„Власть виконавча нехай скориться власті законодавчій“. (Р. Вѣд.).

— **Комітет з'їзду представників преси.** Комітет, вибраний в іюні сього року з'їздом представників преси в Петербурзі, почав виконувати постанову з'їзда про

збудування в Петербурзі музея імени Л. М. Толстого. Комітет хоче зібрать в музеї між иншим всі ювилейні числа як російських, так і закордонних часописів, а також всі книжки і брошури, які будуть присвячені Л. Толстому. Зважаючи на це, комітет прохає вислать для музея два примірники ювилейного номера кожного часопису. Не маючи змоги звертатись до всіх виданнів, а також до всіх авторів і видавців книжок про Л. Толстого, комітет просить всі газети надрукувать про це. Адрес тимчасовий комітета: Петербург, редакція журнала „Минувшіе годи", Лиговка, №48. Комітет складається з таких особ: Голова—М. Ковалевський, віце-предсідателі—П. Мілюков і М. Федоров, секретарі—Водовозов і М. Стахович, члени—Аненський, Аркадський, Батюшков, Богучарський, Венгеров, І. Гесен, Градовський, В. Короленко, Прокопович, Пєшехонов, А. Столипін. (Слово).

— **Міністерство фінансів і товарні тарифи.** Прохання правлінніх приватних залізниць, щоб підвищено було на 10 процентів всі істнуючі товарні тарифи, а також, щоб збільшити всі додаткові оплатки з грузів, вноситься на розгляд тарифного комітету 28 іюля. Подаючи на розгляд тарифного комітету оцю справу, міністерство фінансів заявляє, що воно не визнає за законний такий спосіб зміни тарифів і з свого боку радить зміняти тарифи тільки розглянувши тарифи на кожний окремий крам. (Рѣчь).

— **Розмова з депутатом Капустіним.** Депутат Капустін сказав співробітникові, „В. К. Р.", що в осінню сесію Дума повинна обовязково розглянути дві важних справи: реформу місцевого самоврядування і справу з народною освітою. Крім того, Дума повинна розглянути робітниче питання і найголовніш—аграрне. Спростовуючи звістку про те, буцім склався в Думі новий центр на чолі з поступовцями, Капустін сказав, шо особи, з яких складається гурток поступовців, люде дуже корисні для парламенту, але вони не мають якоїсь певної, ясної програми. В Думі досі вони не мали сталого місця: сьогодня вони сиділи з кадетами, на другий день—з октябристами. Швидче кадети погодяться з октябристами, категорично заявив Капустін,—ніж поступовці матимуть якийсь вплив на Думу. Майбутньому октябристському з'їздові, який збереться в початку думської сесії, депутат не надає особливо важного політичного і громадського значіння. Нічого важного з'їзд не збірається обмірковувати.

— **Представництво робітників на заводах.** За останній час на де-яких петербурзьких заводах знову робітники заводять річ про необхідність організованого представництва робітників для зносин з адміністрацією. Попередніх завідських комітетів ніде адміністрація не визнає. Через це робітники звертаються з проханням, щоб було дозволено їм вибірати „старостів" на основі закону 10 іюня 1903 року. Але адміністрація завжди відмовляє їм в цьому, щоб часом замісць „старостів" не виникла „фабрична конституція". На заводах морського міністерства адміністрація ставиться трохи прихильніше до „старостів". На Обухівському заводі вже єсть „старости", але їм не дозволяють збіратись і обмірковувати загальні питання. Начальник завода запитує їх тільки тоді, коли здіймаються такі, наприклад, питання, як збудування школи, або про кватирі. На Балтійському заводі „старостів" звуть депутатами. Тут, як і на Обухівському заводі, депутати одержують від заводу жалування і признаються за офіціяльних повномочних. Робітники ставляться до „своїх" депутатів не дуже прихильно. (Рѣчь).

— **Засланці в Вологодщині.** Становище політичних засланців в вологодській губернії надзвичайно важке. В таких городах, де людности не більше двох-трьох тисяч, засланців пробуває від 300 до 400 душ. Селитись по селах адміністрація забороняє засланцям. На все побільшала ціна. Маленька світлиця, за яку перше платили 1—2 карб. у місяць, тепер коштує 4—5 карб. Найгірше доводиться засланцям зімою; більшість засланців зовсім не мають теплої одежі. Хунт кращого мяса перше коштував 7—9 коп.,—тепер за фунт значно гіршого платиться 15—17 коп.; за десяток яєць платять тепер замісць 10—12 коп.—18—20 коп. Перше засланці засновували спільні їдальні, через це їжа обходилась значно дешевше; тепер це заборонено; навіть, коли в одну кватирю збереться де-кілька чоловік на обід, поліції здається, що це вже „нелегальна" їдальня; вона приходить і розганяє „зібрання". Казна видає допомоги найбільше 8 карб. у місяць. Якоїсь роботи достати неможна, бо здебільшого адміністрацією забороняється майже всяка праця. Селяне, правда, влітку могли б заробити на полі, але їм забороняють ходити в села. А хто добув якусь роботу на 3—4 карб. в місяць, тому вже не видають казенної допомоги. Відносини жителів до засланців дуже ворожі: перше, через те, що через засланців все дуже подорожчало, а знов і через те, що між засланцями багато всяких злочинців, які не мають нічого спільного ні з якою політикою. Злодії не кидають свого „діла" й тут. Відносини дрібної адміністрації до засланців дуже кепські. Часто вона вимагає, щоб засланці вклонялись їй, коли зустрічаються на вулиці. При таких умовах доводиться жити тисячам засланців. (Рѣчь).

— **Навздогін за новим Лбовим.** Цієї весни в солікамському повіті появилась шайка розбійників на чолі з розбійником Давидовим, який „працював" з відомим Лбовим. Поліція вже кілька місяців не може ніяк впіймати його. Кажуть, ніби він завжди передягається і дуже майстерно гримірується. На поміч місцевій поліції командировано осінського справника Яковлева, який знає Давидова на обличчя. Довідавшись, що шайка повинна бути біля одного села, поліція попростувала туди, передягнувшись за старців. Між иншим поліція довідалась, що Давидов в останній час вбірається купцем з довгою бородою. І от іменно такий купець їде у візку на зустріч поліції.—„Стій!"—Візок спинили, „старці" з револьверами стали навколо.—Здавайтесь!—Ті не хотять здаватись, думаючи, що напали на їх грабителі. Передягнені поліцейські беруть їх силоміць, знаходять в одного з них де-кілька тисяч карбованців. — „Безперечно розбійники!" Коли під'їздить справник Яковлев.—„Що це ви? На віщо ви затримали д-ія Смірнова?" Виявилось, що купець був зборщик грошей д. Смірнов. Його визволили, а гроші повернули йому назад. (Б. В.).

Із життя заробітчан.

Кожної весни і літа під жнива цілі тисячі голоти, кидаючи рідні села, хати, сімью, мандрують з клунками за плечима, инколи у вагонах четвертого класу з Полтавщини, Київщини, Поділля то що на південь в Степову Україну, між иншим і у Херсонщину. Голод та злидні женуть їх туди. Але що ж їх чекає там?

По таких місцевостях, як Херсонщина, уже багато росплодилося й своєї голоти, котра зовсім, або почасти живе заробітками з боку. Коли випаде добрий рік, то ще сяк так, роботи стає своїм і чужим робітникам, але ж біда,—коли прихожих робітників багато, а весна показує не на добре. Так було цієї весни і з початку літа. Дощів мало не по всій степовій Україні в пору не було, на хліб надії були кепські, робітників прибула страшенна сила, але їх ніхто не наймав, бо вони були непотрібні.

Ідучи з Кубанщини в Херсонщину, я багато зустрічав такі сумні картини. Ось одного робітника, наприклад, везе брат аж із південної Кубанщини в Київщину. Страшно було дивитися на нього: це були самі кістки та шкура. Сердега дозаробляв ся до того, що достав страшенну пропасницю й ревматизм у ноги; качався декілька місяців у лікарні, а потім брат дома мусів продати останні конячата, щоб поїхати за ним та заплатити за лікарню.

Ось другий—не кращий за першого, сидить, труситься і оглядається, дожидаючи кондуктора: їде без білета і без шага грошей. Виявилось потім, що у нього вже п'ятий день не було й ріски в роті. Роботи не знайшов, а прохати сором, бо скажуть здоровий, зможе заробить. Але ж де заробиш? А ж страшно було дивитись, як він їв шматок хліба, що дав йому хто-сь з пасажирів: руки трусяться, на очах сльози...

На Херсонщині часто доводилося бачити по-під віконню дужих, здорових хлопців; не трудно собі уявити, що заставило їх простягати руку.

Так не всякий і зможе простягати руку. Ось недавно трапився випадок, який морозом обнімає душу. В лікарню величезного містечка південної частини Херсонщини привезли двох ледве живих дівчат-заробітчан, котрі майже не рухались. Підняли їх біля глухої дороги в степу. В лікарні дізналися, що вони слабі від голоду. Одна швидко й Богу душу віддала, а друга сяк-так вичуняла й росповіла, що йшли вони на заробітки, копійки які були ростратили, а роботи ніде не траплялось ніякої. Вони похляли. Довго вони не одважувались простягати руку, але не витримали. В однім місці вони попрохали хліба, але їм не дали нічого й сказали, що здорові, зароблять, а хліб тепер дорогий. Більше дівчата не одважилися прохати. Коли вже не здужали йти, то полягали серед степу і лежали, поки підняв їх добрий чоловік, що й одвіз у лікарню.

Тепер, коли напослідок пройшли дощі, хліб покращав, підбадьорило власників та панів і наймати вони почали трохи охітніще. Та багато, дуже багато сього року зостанеться без роботи.

Сумно дивитися, як цілі юрби заробітчан валяються на станціях по під шпалами, на базарних майданах, а особливо по великих містечках та містах. Чекаючи хазяїнів, лежать вони обідрані, голодні, часто під дощем днюють і ночують. Старі, молоді, хлопці, дівчата,—всі перемішалися в якусь купу. Лежать, доки поліція не почне виштурхувать тих, що довго лежать в одному місці, і плентаються вони далі шукати такого ж майдану.

Але деякі заробітчане таки находять собі роботу, наймаючися в „строк". Як же їм живеться? чи легко їм достаються ті копійки, котрі вони хотять зібрати на зіму для себе та сем'ї. На ці запитання дам відповід з того, що бачив на власні очі, часто сам пробуваючи в ролі поденного робітника.

Коли инші робітники—завідські, фабричні то що—почали дивитися вперед з надією на краще життя, коли це життя поде-куди трохи покращало дякуючи останнім часам, то цього майже зовсім не помічається між сільсько-господарськими робітниками. Тут швидче згадають минуле, коли не було „проклятих" машин та жаток, коли косарь та в'язальниця виганяли в двох по 5 карбов. у день, коли робітники часто робилися сами добрими хазяями...

Наймається робітник у строк, а наймають звичайно тільки на гарячий час: од Зелених свят до Семена, инколи до Покрови, і за цей довжелезний час здоровому робітникові дають рублів 50—60 і це в німців, по инших економіях буває ще дешевше. Заробітчане вже добре знають, яка робота у тутешніх колоністів німців, не кожен одважується на неї.

„Хоч німець платить і харчує краще, але десять разів витягне з тебе те, що дасть", кажуть робітники.

Не кажучи вже про те, що ціни і взагалі умови життя цих робітників багато залежать від більшого чи меншого напливу їх, треба згодитися, що в словах робітників про німців сама правда. Тягнуть та ще й здорово. Особливо в жнива. День мов рік, а їм ще й того мало. Тільки почне сіріти, як уже будять—годин в 4 або й того раніще і починається робочий день. З прокльонами розбиті вчорашньою працею, після котрої не болить, а прямо якось щемить кожен мускул, зустрічають робітники божий день. З під повіток, з клуні, з соломи, чухаючись, продираючи очі, шкандибаючи, вилазять обідрані, замурзані з подряпаними стернею руками та ногами, поденні й строкові робітники, направляючись до гарб, щоб їхати на поле. Приїхавши туди, кожен займає собі постать—де він буде в'язати снопи, чи складати копиці за жаткою,—і починається каторжна праця, коли рідко випадає час віддихати і розігнутись. А тут спека, піт залива очі, витерти його ніколи і очі немилосердно щемлять, піт заходить в подряпані об стерню та порепані руки, і цей біль аж до серця доходить. А тут смага—у роті висохло, а ти чекай поки дійде до тебе з водою, бо одірватись боїшся, щоб не завести „окономію", як кажуть робітники, коли зостануться снопи не в'язані, чи там валки не складені...

Приходить час обідати. Аж легше стало, хоч трохи віддихаєшся. З вовчим апетитом накидаєшься на страву. Правда, харчі в німців трохи кращі ніж по економіях, але страва везеться аж з дому часто верстов за 3—5, мнясо часто—густо якесь „ароматичне", а молоко „віяне", це б то перепущене через машинку на масло, та все ж їси добре. Не встиг ще ложку покласти, аж уже жатки запряжені стоять—швидче пий воду та поспішай. Біда під цю роботу слабосилим, або таким, що не вміють так робити, як роблять старі „опитні" робітники.

„Хоч би дощик, або що—все б таки вохкий хліб жатка не так швидко косила", благають робітники. У инших бажання більш радікальні: хоч би жатка поломалась, або попсувалась—все б відпочив хоч трішки.

Нарешті сонце сідає. Спадає спека, наче якось веселіще робиться, але не думайте, що тут доходить до пісні, до жартів, як це буває дома на власній ниві під час праці за-для свого пожитку. Коли й почуєте пісню, то не мелодійно-сумну та ніжну українську, а якусь соромицьку, порнографичну. Тяжка праця поганий вплив має на почуття робітників, робе їх грубими.

Ось уже и сонце сіло, але кидати роботу й не думай, тільки мріють робітники про роботу хоч від сходу до заходу сонця.

Аж ось косарки стали, кидають роботу, запрягають гарбу. Десь крикнуло „шабаште" і робочі посунули, ледве переступаючи з ноги на ногу до гарби. Коні запряжені, всі сіли... Ідуть... Приїздять додому—уже добре споночіє. Так би і впав хоч серед двору, не дожидаючи вечері, котра ще не готова і чекать котру прийдеться мабудь з годину. Нарешті повечеряли,—і поденні поспішають в повітки та клуню, де швидко мов побиті захріпають. Не те строковим. Дівчата ще доють коров, перепускають машинкою молоко, а хлопці товчуться біля коней та иншої худоби, крім того вночі одним треба ще вставати вночі до худоби, другим тягати воду на завтра коням та собі на поле. І все це роблять сього року за надзвичайно малу плату...

Протестувати проти такої експлоатації строкові не зважуються: „Нанявсь—продавсь", каже гірке прислів'я. Продався сердега та й тягне з дня на день, чекаючи зранку, коли б швидче вечір. А скільки таких, що так живуть цілі довгі роки, а то й ціле життя!

Ф. Пошивайло.

ПО УКРАІНІ.

У Київі. Похорон ген. М. Н. Верьовкіна. 18 іюля в г. Ахтирці (на Харьківщині) нагло помер ген.-лейтенант М. Н. Верьовкін. 21 іюля останки його привезено до Київа й поховано на Аскольдовій могилі. На похороні були: командующий військом київської округи ген.-од-кавалерії В. А. Сухомлинов, начальник 9-го армейського корпусу А. А. Маврін, комендант київської кріпости, начальники окремих частей київського гарнізону, офіцери й части війська. Нарядом війська командував ген.-майор Савич.

Вісти з суда. В київському воєнно-окружному суді 21 іюля розглянуто дві справи. В справі про озброєний напад в г. Ромнах (на Полтавщині) на крамницю Фрейди Барщевської підсудного Еля Хенькіна приговорено повісити. В цій справі затримано було двох і 19 мая сього року одного, Я. Аронова, так саме приговорено до смертної кари, а справу Хенькіна тоді було одсунено через його сла-

Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

(Том LXXXIII, р. 1908, кн. III).

Хто уважно стежить за „Записками Н. Тов. ім. Шевченка у Львові" останніх кілька літ, книжка за книжкою, той не міг не зауважити в них одної відрадної появи: цілої низки молодих наукових сил, що вже зарекомендовали себе з найкращого боку, як сумлінні, многонадійні дослідники на полі української минувшини. Хто слідив за появою кожного нового імени на сторінках поважної наукової часописи, той певно зауважив, що найбільше дає їх Галичина (головно ученики професорів М. Грушевського та Студинського), а далеко менш—російська Україна (між иншими ученики проф. В. Перетца у Київі). Безперечно, що як на Вкраїні російській з'явиться по університетах хоч кілька кафедр по українознавству, то тоді і у нас прибуде свіжих наукових сил, що тепер марно гинуть, ідучи на службу „отечеству", замість того, щоб присвятити свої сили і знання на користь рідної нації, рідного українського народу. Та уже і ті нові наймення, що стрічаємо ми в науковій українській літературі, найкраще свідчать про те, що хоч у нас „жатва многа", але й свіжих робітників прибуває, і молоді робітникі ті приступають до діла не з голими руками.

Ось і в цій останній книзі (83-ій) львівських „Записок" бачимо ми дві праці двох співробітників наймолодшої генерації (Михайла Возняка і Івана Шпитковського), і під тими працями охоче підписався би не один з старших, відомих вже в нашій літературі письменників. Але переглянемо усі праці в цьому томі підряд.

Д. Іван Франко подає „Студії над українськими народніми піснями". Праця ця незвичайно цікава; вона дає ключ до оцінки і переоцінки наших історичних пісень. Автор в ній приступає до розбору пісень імперсональних (не звязаних з якоюсь особою), типових, не звязаних, здавалося б, ні з яким місцем ані часом. В де-яких з них осталися помітні й досі признáки, коли вони повстали, а в инших немає й таких признáк, і дослідник, беручися розглядати одну за другою, не знає, куди їх притулити. Над такими піснями у нас досі можна сказати, не було спеціяльних дослідів, певно через хаотичність матеріалу.

Д. Франко, держучись індуктивної методи, сістематизує ті пісні і, звернувши увагу на зверхню форму їх (12—складовий, 10-складовий, і 8-складовий ритм), виказує коло 40 основних мотивів, до яких належать варіанти всіх пісень 12-складового типу. Все це пісні з XVII віку. „Це була б перша ґрупа пісень, яких початків, а може тільки значнійшого развою, треба шукати в XVII віці, і то переважно в першій його половині, в тій добі, рідкій у нашій історії, коли всі сили нашого народу виявили значне розбудження, пориви до організації і проби критичного відношення до старих традицій (стр. 9).

Пісень 10-складових менше, як 12-складових; в них переважають мотиви семейного життя, історична закраска значно слабше, як у піснях попередньої ґрупи. Про те й тут є пісні дуже давнього часу, може ще XVI, в усякім разі не пізніш XVII в. Автор зазначає 9 найінтересніщих, де згадується про козаків. З пізніщих пісень XVIII та початку XIX ст. цим розміром складені загально відомі Петрусь та Кармелюк.

Що ж до пісень 8-складового розміру, то в них теж не мало історичних слідів. Це був у XVIII в. улюблений розмір для пісень, що тоді складалися, про розбійників і опришків. „Отсей схематичний перегляд,—каже автор,—не має претензії ані на повноту мотивів, ані на повний виказ відомих досі варіянтів; усе се повинен дати і узгляднити детальний розслід. Та вже й з тої схеми видно стежку, якою повинен іти розслід у масі тих напів історичних пісень, щоб дійти до здобутків відповідних до наукових вимогів" (стр. 11). Далі автор детально розбірає пісні: Брат брата вбив за дівчину (10-складова), два брати бьються за дівчину (12-складова), Тройзіля (10-складова, нею покористувався Шевченко для поемки „У тієї Катерини хата на помості"), Подолянка. Детальний розбір виказує, що пісні це справді дуже давні, не пізніш XVII ст.

Михайло Возняк. „Причинки до студій над писаннями Лаврентія Зизанія". Автор в своїй розвідці подає біографічні данні про Лаврентія Зизанія, а головно—переглядає його літературну творчість. Починає з його „Наука къ читáню", (1596 р. у Вільні) яка була не тільки букварем в теперішньому розумінні того слова, але й початковим науковим підручником по предмету науки віри. Цей букварь має велику вагу в українському письменстві, бо він був початком багатої літератури букварів, призначених для дітей і неграмотного простолюду. Не малу вагу має й його „Лексис"; він послужив жерелом для рукописних азбуковників або алфавитів чужих слів 17 і 18 в. (користувався ним і Палева Беринда, що видав 1627 р. у Київі „Лексіконъ славенороссскій"). Розглядає автор проповідь Л. Зизанія (на похоронах княгині Чарторийської), що лишилася в рукописі і видрукована була вперше р. 1904. Порівнюючи її з проповідями польських проповідників Пєкарського, Гроницкого, Скарги, Верещинського, Вуєка, автор виказує, що вона—талановита компіляція, а місцями просто плягіат. Тим то мабуть треба й пояснити, що Л. Зизаній її не видруковав. Нарешті написав Зизаній „Катехизи" і повіз його в Москву р. 1627. Там його роздивлялись, тричі робили конференції („собесѣдованія") з приводу його, повикидали з нього те, що москвичам здавалося підозріле, і нарешті ухвалили видати. Розуміється, що переклали його попереду на славянську мову, а як перекладачі були москвичі, що української мови незнали, то такого натворили, що Зизаній аж за голову брався. Нарешті патріарх сказав видруковати книжку, але перед друком пороблено було „зміни" такі, що автор не пізнав своєї праці. Та й це ще не все: коли книжка вийшла з друку, то всі примірники *спалили*. Цікаво, що цей катехизис передруковали в р. 1783 і 1788 раскольники та єдиновірці у Москві 1874 р., додавши туди ще 23 розділи своєї мудрости.

Взагалі ж „творчість Лаврентія Зизанія і його переклади показують, що він був одним з глибше образованих людей на Україні в своїм часі" (стр. 72). Про його значіння для української філології автор обіцяє сказати на иншім місці.

В кінці розвідки автор передруковує проповідь Зизанія, хоча р. 1904 і видрукував її Криловський в „Приложеніяхъ" до „Опыта церковно-историческаго изслѣдованія: львовское ставропигіальное братство", але видрукував він так скандально, що на 12 сторінках зробив 198 помилок та 3 пропуски і „упростив" правопис. Лихо з нашими російськими вченими (до цього гурту можна залічити і київського професора Голубева): беруться люде студіювати, і студіюють часом усе життя своє українську минувшину, і разом з тим їм „въ высшей степени наплевать" на українську мову,—найкращим доказом може служити оттакий д. Криловський, що після нього треба слідом зараз же опубліковані ним документи вдруге видавати. Честь і хвала таким вченим!..

Стефан Томашівський. „Угорщина і Польща на початку XVIII в."—В цій великій розвідці (в 83 томі тільки вступ та 1-ий розділ) автор поставив собі ціль—змалювати угорсько-польські політичні відносини в р.р. 1701—1718. Але попереду дає він погляд на угорсько-польські політичні відносини в XVI і XVII в. в., характеризує європейську політику на початку XVIII в. та становище Польщі й Угорщини. В розділі 1-му говорить про політику Габсбургів на Угорщині, про ціль їх заходів, про те, як помалу скасовувалися давні права Угорщини, і як реагувала на це найбільш угорська аристократія, про причини повстання і перші його прояви.

Автор оперує величезним науковим матеріялом, переважно для нас недоступним (мадярською мовою), а як додати до цього, що події і факти подає він в звязку з ходом історичного життя в инших державах та землях, що мали якесь відношення до Угорщини, то мусимо признати, що праця д. Томашівського має бути дуже цінним, поважним придбанням нашої наукової літератури.

Іван Шпитковський. „Матеріали до Коліївщини. V. Мемуар ржищівського тринітарія про Коліївщину".

Автор розглядає мемуар ржищівського (офіціально названого „браїловським") тринітарія, що зберігається в ягайлонському університеті в Кракові. Ім користався д. Равіта-Гавронський, але цей славетний письменник, як завше, те, що не перебрехав навмисне, не дочитав, або не добачив. Навіть заголовку він не спромігся як слід прочитати, і замість „браїловський" говорить „брусилівський", а як заходитися порівнювати те, що ніби-то вичитав в мемуарі Р. Гавронський, і те, що там справді стоїть, то тільки дивуватися остається, якою буйною фантазією наділив Бог пана історика „Ruchów hajdawackich", Хмельнищини і инш. поважних праць, що Краківська Академія аж премію йому за них присудила.

Отже, розглянувши мемуар, д. Шпитковський основно доводить, що автор його ані трохи не браїловський тринітарій, а ржищівський. Автор був безперечно поляк і написав мемуар свій між 1769 і останніми роками 70 або першими роками 80 рр. Події старав[illegible] 60 годати в правдивім світлі, оскільки не спочував інтересам польської шляхти та взагалі католикам, опіраючися виключно на їх інформаціях.

Що до змісту мемуару, то в ньому говориться про організацію коліїв, про напад Швачки на Ржищів (видно, що він сливе ніякої шкоди не зробив костьолові, хоч це не завадило Гавронському усяких нісенітниць наговорити). Характеристика Швачки—далеко лагідніща, як характеристика його инших істориків, але, здається, автор поплутав його з неживим, другим ватажком. В кінці розвідки видрукований мемуар (латинською мовою).

О. Грушевський. „З сорокових років. І. „Повѣсть объ украинскомъ народѣ" Куліша".

Автор розглядає цю дуже рідку тепер статю Куліша, цікаву „де-якими своїми прикметами, що стоять в тіснім звязку з тодішніми історичними поглядами і з'являються таким чином не особистими поглядами і думками автора, але відгомоном загальних поглядів і оцінок гурта вчених прихильників рідної старовини" (стр. 158). Куліш зазначує в своїй праці соціальне роз'єднання між двома верствами українського народу, релігійне і куль-

бість.—Друга справа була салдата 41 піхотного селенгінського полка Петра Калачова, 22 літ, що одмовлявся все через свої релігійні переконання нести обовязки військової служби та не захотів прийняти присягу. Суд признав Калачова винним і приговорив, позбавивши військового звання й прав, до арештанських рот на 4 роки.

Украдено дитя. 21 іюля з двору д. № 39 по М.-Володимирській вул. десь не стало дівчатка 1 року 4 міс. Марусі у швейцара Васильченка. Зранку діти Васильченка Серьожа, 3 літ, і та Маруся гралися на дворі. Але потім мати покликала їх у хату йти і Серьожа зараз побіг, лишивши саму сестричку. Хвилин через 3—4 Васильченчиха пішла за дівчам, а Марусі десь не було. Вона вискочила на вулицю, і там її не було. Стала вона роспитувати людей і їй сказали, що отаку як її дівчинку понесла одна якась проста жінка десь до єврейського базару. Кинулася нещасна мати і туди за своєю дитиною, та все даремно. Гадають, що дівча те украла циганка.

Страшна нахідка. Позавчора в дворі № 2 по Нікольській вул. знайдено незвичайний пакуночок: загорнуті в папері руки, ноги і частина живота новорожденої дитини. Робиться слідство.

Ганебне злочинство. Увечері (в 10 годин) 20 іюля три булошники напали на селянку Параску П. біля дому № 19 по Межигірській вул., затулили їй рота руками і, затягши в двір, знасилували її в повітці. Насилували її цілу ніч і аж удосвіта пустили, ограбивши перед цим сердешну. Вона заявила поліції і тепер установлено, що це пекарі з булошної у тому таки дворі: Володимир Хавроня, Іван Штененко та Іван Пучина. Першому 40 років, а тим по 18. Їх арештовано.

З Київщини. Шукають правди. Ще 1864 року, як стверджувалась уставна грамота, селяне с. Раківки, київського пов., вимовили собі в литвинівській економії пана Синельникова сервіути й окремі вигоди на випас худоби на економических толоках та вільних місцях, а також право напувати худобу з економических колодязів, ставків то що. Недавно маєтности п. Синельникова опинилися в руках д. Дуриліна, а торік їх передано селянському поземельному банкові й дрібними шматками роспродано переселенцам-зайдам з ріжних повітів. Тепер ці переселенці оселилися навколо с. Раківки і ні виїхати, ні вийти з села людям не дають, а худобу селянську заганяють і навіть вбивають. По якому праву позбавлено раківшан сервітутів і инших вигод—нічого не відомо. Щоб дійти правди на цюю кривду, сільська громада обрала двох уповноважених: Гната Духоту й Грицька Рудника, і вони цими днями подали до головного управителя землеустройства і хліборобства в Петербург відповідну докладну скаргу.

(Од власн. кор.)

Віспа в Бердичеві. В городі, як повідомляють „К. Вѣсти", було коло 15 випадків слабування на натуральну віспу. Багацько де-хто прищеплює собі віспу. Занедужав на натуральну віспу й д-р Червоненкіс, бувший депутат 1-ої Державної Думи.

Тиф в тюрмі. З 1 января сього року й досі в бердичівській тюрмі переслабіло на тиф коло 660 чоловіка. Зараз хворих лежить коло 160 чоловіка, але з поміж їх щось коло 120 уже вичунюють. За ввесь цей час померло од тифу 46 чоловіка. 18 сього іюля в тюрмі помер од тифу Фішзон, бувший друкарь-хазяїн, якого було засуджено до тюрми за друкування прокламацій. (К. В.)

З Волині. Справа про наклеп. 17 іюля в Житомірі на з'їзді мирових суддів розглянуто справу співробітника місцевої газети „Вѣстникъ Волыни" А. П. Апрелєва, якого позивав д. Грінфельд за наклеп, що ніби д. Апрелєв обзивив його „провокатором" і „шпіоном". Мировой суддя, що спершу розглядав цю справу, був виправдав Апрелєва, не допитуючись навіть свідків, бо, мовляв, слова „провокатор" і „шпіон" ніякого наклепу не уявляють. Грінфельд подав тоді скаргу до з'їзду мирових суддів. Але й з'їзд так саме виправдав Апрелєва.

З Поділля. Через підозріння. Уночі проти 10 іюля в с. Голозубинцях залізли вікном до місцевого священика злодії й забрали дві медалі та три ключі од шкільних шахов і всю постіль: перину, простиню, бавовняну ковдру й подушки. Тої ж ночи украдено було в одного убогого селянина і корову. Тоді 11 іюля, зібравшись коло волости на сход, селяне й приговорили девятьох чоловіка (що раніш попадалися на крадіжках) вислати на поселення, і їх всіх тут же зараз було арештовано й під вартою одведено до буцигарні при волости. (Под.)

Нагла смерть. Недавно в м-ку Печері, браславського пов., підчас ярмарку сталась така сумна подія. Під сінагогою в містечку знайшли якогось чоловіка, майже непритомного. Лежав він з оселедцем в одній руці і з хлібом в другій. Діти бігали коло його і, гадаючи, що він пьяний, кидали в нього камінням то що. Коли придивились—аж він ледве дихав. Поклили стражників. Ці зараз же віднесли його до лікарні, де він і дійшов. Але од небіжчика все ж добились, що він із с. Рогізної і в Печері продав на ярмарку корову та телицю за 60 карб. Ця смерть схвилювала місцеву людність. Багацько є розмов про те, що десь не стало тих 60 карб. (Од власн. кор.).

З Полтавщини. Арешт. В Лубнях 19 іюля було зроблено трус у шевця Гр. Хоменка і, хоча нічого протизаконного не знайдено, його проте заарештовано й одправлено до місцевої тюрми. Виявилось, що його заарештовано з наказу судового слідчого в найважніших справах лубенського окружного суду д. Манжевського, який тягне його до судової відповідальности у відомій справі про організацію лубенської самооборони. Йому оповіщено, що його можуть випустить на волю під заставу 1.000 карб. (Од власн. кор.).

Випущено на волю. Цими днями в Лубнях випущено на волю не давно заарештованого разом із сином дідуся д. Божка, у дворі в якого було знайдено підчас трусу дві бомби. Єсть чутка, що ті бомби були заховані не Божком.

(Од власн. кор.).

Нещастя. З с. Єреміївки, золотоношського пов., нам пишуть: Цими днями у нас погреб привалив одного чоловіка. Той чоловік сам робив того погреба і вже звів звода (погреб робився цегловий) та викидав саме звідти крокви й шалівку. Як одкидали чоловіка, то побачили, що йому було перебито спину й одну ногу, носа розбито, а голова якимсь чудом зосталась ціла. Нещасний чоловік зостався живий.

З Катеринославщини. Одмовлено в регістрації. Цими днями в Катеринославі одбулось засідання губерського присутствія в справах про товариства й спілки. Між иншим на цьому засіданні присутствія чомусь не затвержено статуту вкраїнського гуртка аматорів драматичної умілости при Никополь-Маріупольському заводі. (Юж. З.).

З Таврії. Жнива й дощі. Жнива на Таврії давно почалися, та разом з тим почались і дощі, що йдуть мало не що-дня без перестанку. Хлібороби бояться, щоб не було як позаторік, коли хліб поріс в копах. А хліб тут на зерно гарний.

(Од власн. кор.).

Економичне життя України.

— **Нове товариство птахівництва.** Харьківське т-во сільського господарства й сільсько-господарської промисловости заводить особливий виділ птахівництва, діяльність якого повинна охопити цілу Вкраїну. Завдання нового виділу-досліджувати місцеве птахівництво, ширити серед місцевої людности відомости про цю справу, заводити зразкові пташині господарства й видавати з нього на завід як птахів, так і яйця, організовувати продаж продуктів птахівництва, давати поради в справах птахівництва то-що.

— **На полях.** Урожай фрукти в Полтавщині кепський; заливи перешкоджають жнивам і приносять багато збитків. На Волині, в повітах ровенськім, камьянецькім та острозькім, гряд наробив шкоди на сотні тисяч карбованців. В Київщині засіви перебувають зараз у такому становищу: ячмінь—40 проц. гарн., 46 так собі, 14 кепськ., овес—36 проц. гарн., 52 так собі й 12 кепськ., гречка—48 проц. гарн., 37 так собі й 15 кепськ.; просо—41 проц. гарн., 43 так собі й 16 кепськ.; буряки—49 проц. гарн., 35 так собі й 16 кепськ. В Катеринославщині у с. Залізному, катеринослав. пов., появилась на хлібові страшенна сила жучків; захопили вони щось коло 2,500 десят. посіву.

— **Збіжжя нового врожаю** великими партіями купують у місцевих поміщиків мукомоли кременчуцького повіту (Полтавщина). Ціни доходять до 1 карб. 30 коп. за пуд.

— **Урожай огірків на Полтавщині.** Сподіваний великий урожай огірків не справдив надій. Останніми днями огірки зовсім пропали, так що замісць 20—25 коп. за сотню огірків раніше, тепер платять 40—50 коп.

— **Поліпшення.** На Брянськім заводі (в Катеринославі) будується нова доменна піч, найбільша в Європі, з щоденною виплавкою 21,700 пудів чавуна.

Тихе „русское дѣло"!

Вже давно звісно, що „союзъ русскаго народа" з усіма його відділами й підвідділами, що мов струпом укрили нашу Вкраїну, не єсть якась серйозна міцна сила, яка має сяку-таку будущину. Всякі події, що трапляються по цих „союзах", дуже визначно промовляють за це. Досить згадати союзницькі події в Одесі, Кишиньові та по инших місцях. Не більш серйозною силою єсть, безперечно, й наш київський „союзъ", чи певніш—„союзы", бо нашому старезному Київу поталанило виховати на своїх стогнах кілька таких „організацій".

Київські „союзники" хоч і животіють ще, але єсть уже певні ознаки, що їм от-от настане кінець, коли не порятують їх—не прийдуть з матеріяльною поміччю грошовиті сфери...

Ознаки ці ось які.

Мають київські „союзы" два власні кіоски для спродажу погромної літератури: один коло старокиївського поліцейського участку, а другий на Царській площі. Ось уже який час обидві ці „патріотичні" інституції не функціонують, стоять зачинені, а в одному з них, що на Царській площі стоїть, так навіть кажани знайшли собі добре пристановище, бо будівля стоїть з повисаджуваними шибками та рямами.

Дійшло навіть до того, що наша городська управа позов вчинила—в суд подала на „союзъ" за те, що „патріоти" грошей не платять за місце, і—о іронія долі! позов цей мусів вчинити не хто инший, як свій же таки „патріот", член управи Солуха, що базарним відділом в управі керує—той самий Солуха, що вкупі з Бражниковим, Екстером, Іозефі, Черновим та ще де-якими „истинно-русскими" гласними, запалившись патріотизмом, складалися на думському засіданні на цей же сами кіоск, коли дума не схотіла за дурно мати таку окрасу Царської площі... Чом же тепер ці гласні не рятують „русское дѣло"? Звідки ж буде шириться їхня „отечественная" література, коли знесуть їхній кіоск?!

Був один час, коли в цьому погромному кіоску сиділа якась панночка й продавала опріч „патріотизму" ще й крамолу—„Товарищъ", „Рѣчь", „Русь" то що. Це показувало, що удержувати кіоск одною „отечественною" літературою неможна. Але ж надало гемонським крамольним газетам помітити це й оповістити, що „патріоти" ширять крамолу і „Товарищъ", „Рѣчь" то що зникли з кіоску. Та незабаром зникли й „отечественныя" видання, а їхне місце заняли патріотичні кажани...

Таке то лихо з цим казенним патріотизмом!

Гр. Сьогобочній.

Місіонерський з'їзд.

21 іюля в 6 годин вечора в „религіозно-просвѣтительномъ обществѣ" відбулось під проводом архиєпископа Антонія загальне зібрання членів місіонерського зїзду.

На зібранні обмірковувався доклад протикатолицької комісії про те, яких треба вживать заходів для боротьби з католицтвом. В докладі було сказано, що після видання маніфесту про волю віри перейшло з православія в католицтво по всій Росії 167.733 душ. Головна причина цього явища, як сказано в докладі, маніфест про віротерпимість, потім—конституційно-католицька клерікальна партія, недостача православних священиків з вищою освітою в західних губерніях та недостача православної організованої внутрішньої місії.

Після докладу було принято де-кілько відповідних постанов, між иншим: 1) перенести де-які мощі з київської лаври в полоцьку губ.; 2) тільки православні місіонери мають право росповсюжувать свою віру; 3) побільшить жалування учителям церковних шкіл; 4) прохать уряд, щоб було наділено землею селян, які живуть між католиками і щоб священики брали участь в землеустроїтельних комісіях і ин.

Де-які оратори звертали увагу на те, що треба побільшить жалування місіонерам. З приводу цього голова зібрання архиєп. Антоній заявив: „дай Боже, щоб Дума не відібрала й того жалування, яке тепер дається нашим місіонерам. Думати про це тепер не доводиться, а від манастирів нема чого чекать. Це революційна брехня, буцім московська лавра має 8 миліярдів карбованців, київська—$1^1/_2$ і т. д. До речі сказать, московська лавра має щороку прибутку не більше 800.000 карб., петербурзький митрополіт—24.000 карб., московський—35.000 карб., київський—55—60 тисяч карб., новгородський архирей—14—15 тис. карб., волинський, не сховаю, 25 тис. карб." (*Між присутніми сміх*).

Крім того архиєпископ Антоній пропонував читати „анафему" тим, що переходять з православія в иншу віру; зібрання прийняло і цю пропозицію.

Зібрання закінчилось в 11-ть годин вечора.

За кордоном.

КИТАЙ.

Конституційний рух. „North China Daily News" подає звістку, що між освіченими колами китайської людности провадиться тепер сильна агітація за подачу колективної заяви богдиханові про потребу скликати в Китаї парламент.

Відозви китайської партії реформ аналогічного змісту були видруковані в Парижі; величезне їх число було знайдено у французькому Индо-Китаї. Гомонять, що оповіщення уряду про замір його скликати парламент—це оповіщення появилося недавно,—стоїть в звязку з поширенням цеї агітації. Уряд сподівається де-якими завчасними уступками припинить агітацію за скликання парламенту.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ.

До виборів президента. В газетах уже писалося, що на майбутних президентських виборах окрім республиканців та демократів виступить ще як самостійна організація так звана партія незалежних. Тепер, як повідомляє „Daily News", привідця цеї партії одмовився виставити свою кандидатуру, і замісць нього „незалежні" вибрали на своєму конвенті в Чикаго Гисчено з Масачузета. Партія збірається енергічно повести кампанію і різко виступити проти республиканців та проти демократів, сподіваючися, що її кандидат збере велике число голосів між робітниками та більш радикальними елементами.

ФРАНЦІЯ.

Недостача священиків. Недавно відбувся конгрес представників духовних шкіл; на цьому конгресі було звернуто увагу на недостачу священиків по багатьох парафіях Франції. Це з'явище починає набірати характеру серйозної біди для французького католицтва. Дуже часто люди, що скінчили духовну семинарію, вибірають собі світські професії, залишаючи духовну карьєру. З того часу, як проведено поділ церкви од держави, недостача священиків все збільшується.

Єпископ шалонський недавно писав, що слідом за вищими верствами громадянства од церкви одвернулося й селянство; тепер хлібороб дуже рідко посилає свого сина до духовної школи. Далі єпископ пише, що самому істнованню його єпархії загрожує небезпека. Подібне явище, може тільки не в таких гострих формах, можна бачити й по инших місцевостях.

Газета „Temps", коментируючи з цього приводу дебати з'їзда, прилучається до думки тих, що вважають недостачу священиків бідою не тільки чисто-церковного характеру. Швидко,—каже вона,—ворогам релігії не треба буде домагатися зачинять церкви: двері їх закриються вже через те, що нікому буде в них правити службу. Але ця думка не перешкоджає консервативній газеті вважати винним за всі ці церковні непорядки римського папу, а не світську адміністрацію.

Уперте небажання Пія X признати французьке законодавство в церковних справах поставило духовенство в дуже тяжке становище. Тільки борці можуть взяти на себе ті обовязки, які колись виконували звичайні люде. Церковна служба вимагає тепер надзвичайної моральної сили, часто позбавляє священиків матеріяльних засобів до життя, а повна нетерпимість голови католицького духовенства одпихає од духовного сану тих, що мають потрібні моральні сили.

ОСТАННІ ВІСТИ.

(*По телеграфу та з газет*).

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 21. До Державної Думи подано буде проект, що дотикається видачі чужоземних злочинців. Їх видаватиметься (так стоїть у проекті) за злочинства загально-уголовні, політичні, всякі инші та за образу голови держави.

Міністр просвіти Шварц не взяв од вільних слухачок проханнів про прийом їх до університету. Він сказав: „у петербурзькому університеті не зостанеться ані одної".

ОДЕСА, 21. Часопис „союза архангела Михаила"—„Южный Баянъ", що виходить під редакторством Пелікана, оштрафовано на 300 карб. за статю про Коновніцина.

ПЕТЕРБУРГ, 21. Пройшла чутка, що незабаром станутьcя переміни серед вищої адміністрації південно-західного краю.

У Петербург приїхав адмирал Рожественський.

Стало відомо, що депутатів першої Думи, які одсижують за виборзьку відозву, випустять 8 августа.

Урядові сфери не вдоволені з місіонерського з'їзду. „На з'їзді,—гомонять там,—не дбають про церкву, а про союзників". Сфери мають око на митрополіта Антонія за те, що не поставив з'їздові належних меж.

Бюджетною комісією Державної Думи підчас розгляду проекта кредіту головному управлінню хліборобства й земельних справ для запомоги в біжучому році де-яким сільсько-господарським товариствам було висловлено побажання, щоб, даючи такі кредіти, відомство подавало звідомлення з діяльности тих товариств, що одбірають казенну запомогу. І от через це департамент хліборобства циркулярно ще раз загадав господарським товариствам слухатись циркуляра 15 октября 1907 року і посилати в департамент звідомлення з своєї діяльности; а як цього не робитимуть, то й казна не даватиме їм ніяких запомог.

Міністерство торговлі та промисловости вдалося до ради міністрів із заявою, щоб дозволено було приймати до університетів тих, хто скінчив науку в комерційних (8-класних) школах міністерства торговлі та промисловости.

Несподівана ревизія.

КРЕМЕНЧУК, 21. Робиться міністерська ревизія поліцейських інституцій, що почалася несподівано.

Холєра.

РОСТОВ-на-ДОНУ, 21. У тюрмі двоє заслабло на шлунок, один умер. Бактеріологично встановлено, що то азіятська холєра.

ПЕТЕРБУРГ, 21. Комісія боротьби з чумою сповіщає: в Астрахані 19 іюля заслабло на холєру 4, умерло 2; в астраханському повіті заслабло 2; у царевському пов.—2 і вмер 1; на Заячому острові заслаб і вмер 1. Всього разом од 8 іюля в Астрахані в астраханській губ. заслабло 34, померло 16. У Саратові 18 іюля заслабло на параходах 8; а всього в Саратові заслабло 7 і 1 умер. У царицинському повіті заслабло 4, померло 2; у балашовському повіті заслаб 1; у сизранську залізнодорожню лікарню 18 іюля покладено одну холєрну слабу, узяту з прибувшого з Астрахані парахода. Астрахань визнається небезпечною що до холєри.

МОСКВА, 21. Градоначальник видав відозву до жителів, радючи їм берегтися од холєри: не їсти сирої їжі, дбати про чистоту то що.

ПЕТЕРБУРГ, 21. Комісія боротьби з чумою повідомляє: в Астрахані 20 іюля заслабло на холєру 7, померло 2; в астраханському повіті заслаб та й помер 1; всього в губернії з початку пошести заслабло 42, померло 10. У Царицині 18-го іюля заслабло 22, померло 12, у повіті цариц. помер 1. У Саратові 19 іюля заслабло 3; одного слабого взято з плота; всього в сарат. губернії з початку пошести заслабло 88, померло 44.

„Руси" не буде.

ПЕТЕРБУРГ, 21. З надій Суворина на відновлення видання газети „Русь" нічого не вийшло, бо ніхто не позичив йому грошей.

Розмова з графом Вітте.

ПЕТЕРБУРГ, 21. Петербурзький кореспондент нью-іоркської газети „Таймс" мав розмову з гр. Вітте. „Третя Дума, казав граф—краща перших двох; хоча вона не інтелігентна і нетямуща, та краще мати хоч таку, ніж ніякої не мати. Що до фінансових справ—то там депутати нічогісінько не тямлять".

Конкурс.

МОСКВА, 21. Археологичне т-во оповіщає конкурс на твір по історії московського будівельства—в память 25-ліття смерти графа Уварова, фундатора т-ва. Премія—2,000 карб.

Діяльність земств.

ОДОЄВ, Екстренне земське зібрання, визнаючи, що в країні неврожай, постановило організувать продаж хліба по заготовчій ціні і просить на цю справу позички в 20.000 карб. Крім того постановлено прохать уряд, щоб той видав 50.000 і „Трудовую Помощь", щоб видала 20.000 карб. на організацію промадських робот в повіті.

Вбивство.

ВЛАДИВОСТОК, 22. В Никольсько-Усурійському нижній чин усурійського залізнодорожного батальона чотирьма вистрілами з винтовки поранив тяжко ротного командіра, коли той виходив з своєї квати-

---

турне, нарешті—ріжницю культурну. Він близько підійшов до демократичного розуміння історії, хоч і не висловив ясно свого profession de foi (перший ясно висловив новий прінціп демократичного розуміння історії, Костомаров). Далі: Куліш під словом дворянство єднає: разом і польське і спольщене панство українське. Тут вже те ж близько підходить до Костомарова. Нарешті Куліш притягує народні пісні для характеристики минулих часів рідної історі, що зробив перший Срезневський. Таким чином ця невеличка книжечка, загальний коротенький начерк української історії, тримається нових поглядів на минуле життя України. Куліш не займався ще спеціально і критично історичними джерелами і через те його погляди і методи склалися під впливом нових праць по українській етноґрафії і історії... Кінець кінцем історичні оцінки Куліша, в цій і в инших його книжках сього часу, являються відгомоном поглядів молодшої ґрупи української інтелігенції сорокових років, київського гуртка, який витворив з себе Кирило-Мефодієвське брацтво. Се і надає цікавість повісті Куліша" (стр. 168).

В одділі „Miscellanea" уміщено три замітки. Перша—І. Франка. Дві замітки до тексту найдавнійшої літописи.—Автор показує на джерела для двох місць нашої найстарішої літописи. 1. „Живяхуть звѣринымъ образомъ живущи скотьськи". Отже в хроніці Малали є вираз про атрицьких жінок, що вони „мішалися по звірячому" з ким першим стрінуться. Наш же, чи може болгарський літописець, що перекладав хроніку Малали з грецької мови, переклав ці слова трохи вільніще: „Жияху звѣринымъ образомъ". „Правдоподібно, каже автор, якась пізнійша рука, що бажала висловити те саме простійше, не так поетично, дописала збоку: „живуще скотські", та копіст своїм звичаєм втягнув і сю гльоссу в текст, і так повстала літописна фраза, властиво тавтольогія, скомпонована на грецькій основі" (стр. 171).

2. Річка Ситомль біля Київа.—В Лаврентієвській та Іпатській редакції як найстарішої нашої літописі під р. 1065 згадується річка Ситомль, з якої рибалки витягли якесь незвичайне „дѣтище": „на лици ему срамныи удове, и иного нельзя казати срама ради". Щось подібне оповідається в болгарському літописі, якого частина була на Руси приставлена до „Толкової Палеї" і розповсюднилася з нею разом. Тільки руський літописець оповідання значно переробив: мужа з жінкою над Нілом переробив на дитину-виродка, а замість рибячого хвоста (як в грецькому оповіданні) не дуже дотепно причепив на лиці „срамныи уды". Що ж до Ситомлі, то мабуть це така сама вигадка, як і те чудо—дитина. Правда, літописець ще раз згадує про цю річку (під р. 1036),—нібито вона протікала не далеко пізнішої церкви св. Софії, але навряд, чи це правда.

Друга замітка того ж І. Франка. З сільського архива,—документ кінця 18 стол. з парафіяльної бібліотеки с. Волчухи, городецького повіту. З документа видно, що парох (греко-католик) мусів одправляти т. звану „lectam", тиху або читану службу в латинські празники; а другий обовязок—дзвонити підчас мряки та градової тучі має фольклорне значіння. Цікаво те, що саме повинні були давати парафіяне парохові (подана умова).

Третя замітка—В. Доманицького. Ukrainica в альбомі Н. Гербеля.—Автор нотує з альбома Н. Гербеля в Імпер. Петерб. Публічн. Бібліотеці і усе те, що стосується до українства: портрет Н. Маркевича (літографований), портрет Гребінки (знімок його по смерти, на столі), гравюра: Григори, місто Кременець, лист Гребінки з 40-х р.р. і лист Горбунова (автора „Конька-Горбунька") до нього, з р. 1836; *два автографи Шевченка*: 4 рядки вірша „за думою дума" і увесь „поставлю хату і кімнату"; вірші А. Чужбінського, О. Кониського, Г. Андрузського (все з 40-их р.р.), українські вірші Шрамченка, Петра Колосовського.

В одділі „Наукова Хроніка" д. З. Кузеля подав огляд часописей по антропології й археології за 1906 р. В відділі „Бібліографія" рецензовано і розглянуто 25 ріжних книжок та періодичних видань.

В. Д.

рі. Випадково при цьому поранено салдата й женщину, що гроходили мимо.

Неврожай.

САМАРА, 22. В новоузенському повіті біля 60.000 десят. посівів пропало.

Пожежа.

АНАНЬІВ, 21. На станції „Жеребково“ згорів млин Гужицького. Збитків $1^1/_2$ милійона карб.

Фінляндський сейм.

ГЕЛЬСІНГФОРС, 21. Сьогодні на загальних зборах депутатів сейма вибрано президіум. Тальманом обрано 106 голосами младофіна Свінховуда, що був тальманом двох попередніх сеймов, віце-тальманами—соціяліста Сіролу та старофіна Лісто. Урочисте одкриття сейма призначено на 27 іюля. У сенаті призначено вечірні екстренні збори, щоб вислухати свіжо призначених Височайше сенаторів. У новий сенат входить 5 старофінів. Вице-предсідателем призначено Елота, прокурором Чільмана.

За кордоном.

До подій в Турції.

ПЕТЕРБУРГ, 21. З Костянтинополя повідомляється: присяга війська на вірність конституції уявляла дуже гарну картину. Військо стало лавами біля казарм. Офицер сказав промову про значіння конституції. Мулла прочитав молитву. Далі було частування чужоземців. На параді було багато публіки.

Головний майдан у Стамбулі переіменовано в площу свободи. Там поставлять монумента в честь війська.

Газета „Сабах“ має відомости, що з Адріянополя прибуло в Костянтинополь 300 салдатів другого корпуса з офицерами, щоб подякувати султанові за конституцію. Їх стріли посланці султанови, військо та багато публіки; салдатів частовано у дворі мечеті „гамідіз“. Далі вони стали в фронт перед Ільдіз-Кіоском. Султан з'явився у вікні, запросив до себе начальника цих салдатів і переказав ним, що вітає салдатів, як своїх дітей. Військо радо вітало султана.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 22. Видно, що лояльність костянтинопольських маніфестацій має своєю метою те, що султанові хотять показать, ніби народ відокремлює султана од царедворців, що його оточують. Султан, здається, згожується з такою політикою і після першої вимоги збоку молодотурків складає з посад особ, які їм не вгодні.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 21. Європейські офіцери македонської жандармерії припинили свою діяльність майже зовсім. Французи зібралися в Сересі, англійці в Драмі, росіяне, австрійці та італійці лишаються поки ще на своїх місцях.

Звістка, що в Дарданелах арештовано Ізет-пашу, не доведена. Повідомляють, що Ізета-пашу не видано туркам.

Про адріанопольські події в газетах оповіщається: 20 іюля вакзал захопили салдати 2-го корпуса, в числі кількох тисяч; вони хотіли їхати в Костянтинополь, щоб упевнитись, що султан цілий. Салдати вбили кількох офіцерів, проводарів республіканського руху в городі.

Впливовим адріянопольцам пощастило вмовити салдатів, щоб вони вибрали од себе 300 депутатів, які поїхали в столицю і приняті були султаном, і зараз вернулися назад. Підбурювали салдатів проти офіцерів полкові мулли. Тепер напевне в Адріянополі настане спокій.

21 іюля туди прибула депутація од молодотурецького центрального комітету —4 офіцери 3-го корпуса.

Події в Персії.

ПЕТЕРБУРГ, 21. З Сарбази прийшла така звістка: козаки зброєю розганяла зібрання та мітінги. Відомого ватажка конституціоналистів, любимого народом Сейдшаласа, не зважаючи на охранну „грамоту“ шаха, схопили агенти Богадура. Його страшенно мордовано, але і катуванням не вирвато в його найменнів членів головного революціоного комітету. Сейдшалас помер у страшних муках.

ТЕГЕРАН, 22. Шахське правительство запротестувало проти того, що турецьке посольство дозволило натовпу увійти в свої помешкання без всякого приводу: в країні був спокій і тиша. Турецький посол запропонував натовпові вийти, але юрба одмовилась і зосталась в літніх помешканнях посольства

Демонстрація проти Германії.

ПЕТЕРБУРГ, 21. З Риму телеграфується: в суботу була величезна ворожа до Германії демонстрація з гаслом: „Пріч німців—ворогів волі“. Військо вживало зброї. Багатьох покалічено.

Забастовка в Парижі зростає. Захоплено забастовкою всі парости праці. Готується демонстрація з гаслом: „пріч німців —ворогів волі“. Військо стоїть на поготові. Газети повиходили з пропусками.

Величезна пожежа.

НЬЮ-ІОРК, 21. Недалеко од Ферні лютує величезна лісова пожежа. Згоріло вже шість міст. Загинуло 150 душ, сотні людей попечено. Кілька тисяч людей зосталося без хатів. Шкоди пожежа наробила приватним людям більше як на 5 милійонів доларів.

Література, наука, умілість і техніка.

= В № 38, од 19 іюля цього року, дитячого тижневика „Задушевное Слово“, (для старшого зросту) уміщено початок оповідання вкраїнського письменника Б. Д. Грінченка „Первая Дружба“.

Театр і музика.

— В татрі „Соловцов“. Уже почали з'їздитись запрошені на цей сезон артисти труппи Дувана-Торцова. Приїхав Є. Недєлін. Цими днями прибудуть: д-ки Матрозова (ком. старуха), Юрьєва (героїня), Пасхалова, Токарева, Чаруська, д.д. Двінський, Руденицький (драм. любовники), Смірнов, Мих. Дагмаров (що служив у Корша, в Москві), Степанов, Борисов, та инші. Репетиції почнуться незабаром і робитимуться двічі на день. Сезон почнеться 30 августа.

— **Труппа Л. Сабініна.** 16-го іюля труппою Л. Сабініна в Катеринославі виставлено пьесу Т. Колесниченка „За волю і правду“, яка не мала ніякісінького успіху. Можна одмітити в цій пьесі тільки гру артистки Олексієнко; грала вона гарно. Другі артистки та артисти піддержували гру, але так, наче вони на цей вечір усі позаморювались.

Після цеї пьеси була виставлена перша дія опери Аркаса „Катерина“. Д-ка Гуренко, ща співала партію Катерини, провела її, як то кажуть, тепло. Голос у неї добрий, приємний. Але вона не гаразд вивчилась володіти їм. Те саме можна сказати і про д. Смоленського, який зовсім не звик до сцени, бо співа і ходе по ній так, як ходе палічка в руках діріжора.

В. Т.

— Тижнів уже зо два як в Оріхові (Таврія) грає товариство українських артистів під орудою І. Гончаровського. Вистави відбуваються в літньому театрі, збудованому місцевим клубом. Виставлені були такі пьеси: „Сорочинський ярмарок“, „За волю і правду“, „Наталка Полтавка“, „Борці за мрії“, „Панна Штукарка“, „Богоодступниця“, „Вихрест“, „Хмара“. Грають артисти одноманітно, слабенько. „Кращими“ виконавцями поки що були: Славіна, Орлова, Шевченко, Дарський та Гончаровський. Співають зовсім кепсько, особливо як візьмуться за свої „Квітки України“ та „Українські співи“. Бодай ніколи не чути такого глузування з української пісні.

С—ко.

— Спектакль на хуторі. Оце недавно на хуторі Ново-Троїцькому. (купянського пов.) тамтешніми аматорами виставлено було: „По ревизіи“ та „Як ковбаса та чарка“. Селянам вистава дуже сподобалася.

— Народній спектакль. 13 іюля в с. Радіонівці (Полт. г.) упорядковано було народній спектакль: „Нахмарило“ комедію Б. Грінченка та російський жарт Чехова—„Предложеніе“. Одбувся спектакль дуже кепсько. Виконання аматорів було дуже лихе.

— Українська труппа в Вологді. У нашій газеті вже згадувалося про українську труппу в Вологді. Тепер „Т. и Иск.“ подає подробиці про цю труппу—під орудою С. Мірського. Перший спектакль 17 іюня („Дай серцеві волю...“) дав 40 карб. Другий спектакль („Борці і за мрії) довелося одмінити, бо не було зовсім публіки. Другого дня випущено анонс: „спектакли украинцевъ прекратились до прибытія остальныхъ членовъ труппы“. Антрепреньор заходився запрошувати телеграмами артистів до себе на службу. 29 іюня вистави знов роспочалися „Назаром Стодолею“. На цей раз збору було 120 карб., але, коли публіка побачила, що нових артистів так таки й нема, театр на дальших виставах знов став порожніти і збори перевелися на 25 карб. 8 іюля „Недолюдки“ довелося одмінити (збору було 8 карб.) Антрепреньор припинив спектаклі, поки не набереться більше артистів. Од 1 іюня до 8 іюля антреприза мала $1^1/_2$ карб. збитку. Жалування артистам платиться акуратно. Як що д. Мірському пощастить поліпшити труппу, то він має надію скінчити сезон з заробітком, Торік труппа д. Василенка взяла в Вологді по 250 карб. на коло. Труппа Мірського дуже слабенька. У ній такі артисти: д-ки Лохвицька, Лисенко, Моравська, Чорноморська; д.д. Мірський, Муха-Журбенко, Сергієнко, Бодренко, Дальський. Мужчини трохи краще грають, ніж женщини. У труппі нема—співака, коміка, простака, танцюриста, нема оркестра.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

С. ЄРКИ, звенигородського повіту (на Київщині). *Врожай 1908 року.* По нашій волости пішло в зіму 1907—8 р. озимих посівів: жита 1700 десят. і пшениці $978^1/_2$ десят.; з озимини ж вийшло: жито хоча й усе, але таке, що аби насіння вернулось по де-яких селах, а єсть таки й дуже гарне, де на пісках, або на огородах і унавозених полях; пшениці ж лишилось всього тільки $130^1/_2$ десятин, та й та нічого не варта. Урожай жита має бути не дуже то добрий, та й не дуже вже лихий. Урожай пшениці зовсім плохий; коли б вернулось хоча насіння. Урожаю ярини сподіваються хорошого і як в-осени цього року не буде „взысканія“ харчових та инших боргів, то селяне якось ще будуть перебиватися: і посіють озимину на 1909 рік, і прохарчуються до нового хліба. Як же почнуть „здирати“ борги (яких набралося щось без малого 15.000 карб.), то тоді вже без казенної помочі зовсім не обійтися, дарма що вона дуже не солодко приходиться. Хазяї гомонять, що озима пшениця пропала через те, що в-осени пізно посіяна, не встигла як слід зійти і так і замерзла на зіму. Сіна в цьому році, як і в торішньому, добрі і убрано їх за суші. Огородина скрізь гарна, баштани—теж. Фруктів буде мало, бо весною садкам дуже пошкодила гусінь, якої була така сила, як ніколи. Вишні дуже дорогі—50 і більше коп. відро; слив або груш і яблук так мало, що вони, певне, будуть продаватись дуже дорого.

—

Д. СОВКИ, київського пов. Наш совський староста Савицький чоловік і розумний, і добрий, а от як напьється, то й біда з ним. Оце не дуже давно з ним скоїлась притичина. Зійшлися ото якось на тому тижні староста та його приятелі —д. Вороний, дядько Улас, д. Глинбоцький та ще ще де-хто. Випили вони добре і пішла „робота“, аж поки не скінчилось тим, що подалися на село добувати грошей. Пішли вони і з пьяної руки садибу розгромили і дітей з жінкою перелякали у д. Биндебери та й собі ледві рук староста не повивертав, ламаючи тин кругом двору. Може б і ще де-чого накоїв пьяний староста, та діти Биндебери і жінка стали плачучи дуже прохати не розбивати їм двору й хати, бо грошей все рівно не знайде. Тоді тільки вгамувався староста, але взявся до брата Бендибери і почав його бити. Може б ще довго таке коїлося, та людей дуже багато назбіралось і почали кричати: „за віщо чоловіка вбиваєш неповинного?“ Аж тоді опам'ятався староста Савицький.

—

БАШТАНЬКІВ, ольгопольського повіту (но Поділлі). Довгий час селяне в Баштанькові й не чули про „союзъ р. н.“ Часто-густо по селах в ролі пропагаторів і проводирів „союза“ являються батюшки, але на щастя в Баштанькові пан-отець людина безперечно поступова, так що з цього боку не загрожувала небезпека. Але таки з'явилися „союзники“ й тут. Заніс сюди їхній дух баштанькіївський же таки селянин А. Діордієнко. Він служив у Кодимі на залізній дорозі і от там його й „просвітили“. З'явився він в Баштаньків, щоб заснувати тут „союзъ“, з'явився з цілою низкою доказів про користь „союза“—для селян, і почав агітувати. Як відомо, „союзники“ прилучають селян до „союза“ тим, що обдурюють їх—обіцяють їм землю, верзуть їм ріжну нісенітницю, ніби-то Царь хоче дати землю селянам, та Дума не дозволяє, верзуть, яке зло від євреїв і т. и. Ото ж агітація баштанькіївського „союзника“ нічим не відріжнялась від инших. Вдалося йому найти два-три щирих прихильники і спільними зусиллями записати до „союзу“ щось коло 90 ч. Тоді „союзники“ почали підіймати голос, агітувати рішучіще. Кого не переконували докази про землю, для кого було байдуже про єврейське питання, тих вони прилучали до „союза“ другим, досить цікавим способом „не хочеш записуватися? ну, як знаєш, тільки памятай, що потім тебе заставлять записатися. Все одно нічого не поможе“. „Може й справді воно тепер краще записатись“, думав инший селянин і давав згоду пристати до „союза“. Та найшлися розумніщі селяне. Вони почали міркувать, що з землею тут щось непевне. Роспитали де-кого, та й кажуть „союзникам“: „на що нам приставати до якогось „русскаго союза“, хіба ж ми й так не руські?“ „То перше був один руський народ, а тепер він пішов в розброд“, відповідав „союзник“ заучену фразу.. Зрозуміло, що земля з'являється найбільш приваблюючим пунктом для селян. „На що ти записався в „союзъ?“—питає один селянин другого. „Добре тобі говорити, як в тебе земля є“, злісно одказує той, „а я б за землю не знаю, куди записався б“. Скоро селяне розібрали, що в „союзѣ“ землі не так скоро діждуться, та й почали виписуватись. Лишилося тільки всього кілька чоловіка, та й то таких, що не визначаються особливою повагою поміж селянами. Побачили „союзники“, що нема в Баштанькові ґрунту для них, та й замовкли. „Союзъ“ перевівся ні на що.

—

ХУТ. ГЛАІВЕЦЬ, гадяцького повіту (на Полтавщині). І в нашій околиці почали вже жнивувати. Жнуть зараз жита, у кого вони зостались не пересіяні яриною. Єсть і гарні жита, здебільшого ж вони плохі—чи й насіння вернеться? Ярина гарна і, як пощастить вбрати її, як слід, то врожай буде кращий од торішнього.

Переселенський рух не минув і нашого закутка. Зараз виїхало сімей з десяток, а по весні лаштується їхати більше двадцяти сімей. Єсть такі, що поїхали з однією сотнею карбованців в кишені, й сами не знаючи гаразд, куди—„в Сібір“, „куди люде“ та й годі. Наші їдуть шукати щастя-долі в чужі далекі краї, а до нас наїзжають та наїзжають роменці та харьківці. Чималенько вже вони купили в наших місцях землі, а оце нещодавно купили ще мало не 1.500 дес. панської землі, що півкругом обгортає наші хутори. Земля ця давненько вже наймається селянами і до цього часу всяк мав де найняти землю, тепер же хоч кричи—землі й задорого не наймеш.

Листування редакції.

Передплатникові № 1332. є чутка, що кустарна виставка почнеться у февралі 1909 року; найкраще Вам запитати листом „Кіевскій Городской Музей“, де має бути ця виставка.

Календарні відомости.

Середа, 23 іюля. Муч. Трофима, Феофила і з ними 13 муч., свмч. Аполинарія.
Сх. сон. 4 год. 32 хв., зах. сон. 7 год. 39 хв.
Друга чверть місяця настає в 11 год. 42 хв. р.
25—29 липня ярм. у Вороніжі.
28 „ „ у Сквирі.

ПАРАХОДИ.

1) **Київ—Катеринослав.** Відходять кожн. дня.
З Київа . . . . . 9 г. р, і 5 г. по півдні.
„ Катеринослава . 8 г. р. і 5 г. по півдні
2) **Київ—Гоміль.**
З Київа . . . . . 9 г. р. і 2 г. дня.
„ Гоміля . . . . 8 г. р. і $^1/_2$ г. дня.
3) **Київ—Чернігів.**
З Київа . . . . . 5 г, попівдні
„ Чернігова . . . 6 г. вечора.
4) **Київ—Пінск.**
З Київа . . . . . 10 г ранку.
„ Пінска . . . . 9 г. ранку.
5) **Київ—Чорнобіль.**
З Київа . . . . . 10 г. р, і 6 г. вечора.
„ Чорнобіля . . . 8 г. веч. і 8 г. ранку.
6) **Київ—Могильов.**
З Київа по понеділкам, серед., п'ятницям і суботам в 2 год. дня.
„ Могильова по неділям, вівторкам, четв. і п'ятницям в 6 год. ранку.
7) **Могильов—Оршанськ**) кожного дня.
8) **Гоміль—Вітка** . .)

Увага: 1) Окрім почтово-пасажирських пароходів по всіх лініях будуть ходить товаро-пасажирські і грузові пароходи.

Редактор **М. Павловський.**

Видавець **Є. Чикаленко.**

Оповістки.

Дача по случаю од'їзду дешево продається в Святошині. (Северная улица, № 126). Спитати в конторі „Ради“. 4—274—2

ФРИДРИХ ШІЛЛЕР.

ВІЛЬГЕЛЬМ ТЕЛЛЬ.

Драма на 5 дій.
З німецьк. мови перекл. **Б. Грінченко.**
ЦІНА 30 КОП.
Склад видання в „Укр. Книг.“ у Київі, Безаківська вул., 8. 5—278—1

Видавництво „СЕЛЯНСЬКА КНИЖКА“.

Цими днями вийде в світ № 1:

Як хазяюють селяне в чужих краях (Німеччині, Бельгії, Голандії, Данії, Франції та Польщі). Написав **В. Доманицький**. Книжка в гарній, артистично зробленій обкладинці, має 133 сторінки друку, 14 малюнків та карту Европи. **Ціна 20 коп.**

Для книгарів, видавництв та усяких іституцій—45% знижки, коли беруть за готові гроші. Замовляти наперед можна у Київі, в „Українській Книгарні“, (Безаківська, 8). 0—276—2

НОВА КНИЖКА:

Видання Товариства „ПРОСВІТА“ у Київі.

„За рідний край“.

(Оповідання про Орлеанську дівчину ЖАННУ д'АРК).

ц. 7 к.

Склад видання в Товаристві „Просвіта“, Троїцька пл., Народн. Дім і в „Українській Книгарні“, Безаківська, 8. 0-263-8

Приймається передплата на українську газету

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“.

ВІСТНИК ПОЛІТИКИ, ЕКОНОМІЇ, ЛІТЕРАТУРИ І ГОСПОДАРСТВА.

Canadian Farmer.

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В КАНАДІ.

Виходить кожного тижня в п'ятницю і коштує: в Канаді і Сполучених Державах на рік—$1^1/_2$ доляра, до Европи—2 доляри.

Адреса: Америка, Канада, Веннінпег, Ман. Р. О. Box 82 „Канад. Фарм.“ — N. Amerika, Canada, Wennipeg, Man. P. O. Box 82 „Canadian Farmer“.

0—279—1 Редактор **З. Бичинський.**

Вийшов 6-й випуск.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА ВИДАННЯ:

УКРАЇНСЬКА МУЗА.

Поетична антологія, (історична хрестоматія)

під редакцією **Олекси Коваленка,**

в 12 випусках; виходе кожного місяця. В антологію входять кращі твори **всіх найвидатніших українських поетів,** починаючи од **найстаріших** корифеїв і до наших днів: з **України Російської, Галичини, Буковини і Америки,** всього до 120 поетів. В кожному випуску будуть твори нові і вже друковані, з портретами, автобіографіями і біографіями поетів, заставками і віньєтками. Збірник буде *великого формату* і матиме до 1200 ст. Ціна кожного окремого випуску 25 к., з пересилкою 30 коп.; **а по передплаті—2 рублі за всі 12 випусків,** з пересилкою 2 р. 50 к. Можна на виплат: 1 руб. зараз, 1 руб. через місяць і 50 коп. 1 липня (іюля). За границю: 3 р. 50 коп. з пересилкою, в Австрії 8 корон, в Америці 2 доляри. *Гроші посилать по адресі редакції:* **Київ, Іванівська улиця 75, Олексі Коваленкові,** або в „Українську Книгарню“, Безаківська 8, або в книгарню Л. Ідзіковського, Хрещатик, 29.

В 6-му випуску надруковані: Українка Леся, Ценглевич, Попович-Боярська, Жарко, Маковей, Дніпрова Чайка, Бердяєв, Ухач-Охорович, Маслов-Стокіз. 0—277—1

„СВОБОДА“.

LIBERTY.

Часопись для руского народа в Америці і орган „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА“.

Виходить що тижня в четверг і коштує: в Америці на 12 місяців—2 доляри, до старого краю на 12 місяців 2 доляри, в Америці на 6 місяців—1 доляр. В Росії на 12 місяців—4 карб., на 6 місяців—2 карб.

Адреса редакції і адміністрації: **АМЕРИКА, Нью-Іорк.**—N. Amerika, New-Jork, N. Y. 184 Hudson St., „SWOBODA“. 0—80—2

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ“

видало такі книжки:

Ч. 1. **Гр. Шерстюк.** Українська граматика для шкіл. Частина I . . . . . 20 к.
„ 2. **С. Черкасенко.** Про небо. Переказ за Флямаріоном. Частина I . . . . 20 к.
„ 3. „ Діткам. Казки й вірші . . . . . 10 к.
„ 4. „ Як вродилася пісня. Казка . . . . . 3 к.
„ 5. „ Убогий жид. Казка. (Видання розійшлось) . . . . . 2 к.
„ 6. **Бр. Грімм.** Казки. Книжка I. Переклав Гр. Шерстюк . . . . . 3 к.
„ 7. **С. Черкасенко.** Граматка. (Букварець) . . . . . 5 к.
„ 8. **Ол. Кониський.** Арихметика для українських шкіл . . . . . 10 к.
„ 9. **Б. Грінченко.** Про книги. Як їх вигадано друкувати . . . . . 10 к.
„ 10. **М. Загірня.** Який був лад в Афинській державі . . . . . 10 к.
„ 11. **„Світло“**—Літературний ілюстрований збірник для дітей. Зредактував і уложив Гр. Шерстюк. Ц. 35 коп., на кращому папері . . 60 к.

КРІМ ТОГО НЕЗАБАРОМ МАЮТЬ ВИЙТИ:

С. Черкасенко. Про небо. Частина II.
Гр. Шерстюк. Українська граматика для шкіл. Частина II.
В. Корольов. Про людське тіло.

Видавництво випустило серію листовних карток з малюнками Гр. Коваленка.

Книжки Видавництва можна добути по всіх кращих книгарнях на Україні. 0-69-21

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська 5. Телеф. 1069.